

Faludy György életének 96 éve alatt végigélte a válságok sújtotta 20. századot. A század első felében Európa nagy történelmi fordulatait át- és túlélni volt kihívás, míg a század második felében, második emigrációjában az amerikai

36 Balogh Ákos

ÉN-KONSTRUKCIÓK VÁLSÁGA FALUDY GYÖRGY ÍRÁSAIBAN

életforma egy másfajta konfliktushelyzetet teremtett, amelyben a humanista erudíció megőrzése, az általa fontosnak tartott értékek átadása, és a múlt árnyaival való szembenézés jelentette az embert próbáló nehéz-

ségeket. A történelem változásai következtében látta a világ nagy válságait: háborúkat, gazdasági összeomlásokat, morális és egzisztenciális válságokat. Ezek lenyomatai mind ott vannak verseiben, prózájában.

Nyladozó értelemmel, a 20-as évek végére a numerus clausus rendelkezései következtében európai egyetemekre küldték szülei tanulni, ekkor már megfigyelhető, hogy érdeklődése, politikai gondolkodása a baloldali liberális értelmiség felé húzta. A Horthy-rendszer ellen felszólaló, a cenzúra orra alá borsot törni szándékozó orgánumok holdudvarába kerülve a *Szép Szó* és *A Toll* hasábjain publikált. Későbbi írásaiban is ott bujkál a harmincas évek második felének publicisztikai hangvételében megjelenő alaphang, amely védekező pozícióból irányuló kiállítás, küzdelem egy szabad eszméért, ami ott rezonált a *Szép Szó* írásaiban is: „...ha hurokká válik a nyakatokon minden §, melynek felső szárát egy hízott tarkójú vicinális kényúr, az alsót pedig egy sértett és nyílsebesen politikusodó pályatárs tartja a csuklójára csavarva, ha majd kosarat viseltek a szátokon és farkcsóválva köszöntök meg minden szelvény fakéreglisztjegyet, vizipókkivonatjegyet és szarvascsontjegyet, akkor sincs veszve az ügyetek, akkor se esetek kétségbe annak sorsán, amiről hallgatnotok kell!”¹

Faludy már első köteteiben maszkok mögé bújva, hol Villon, hol Heine álarca mögül szólt. Később Cserépfalvi Imre felkérésére a humanista eszme égisze alatt vágott bele egy olyan antológiakötet összeállításába, amelynek üzenete akkor, amikor Hitler Ausztria annexiója után fenyegette egész Európát, még fokozottabb jelentéssel bírt. A bevezető sorok hitvallása önmagában is példaértékű: „Magyar és idegen költők vannak ebben az antológiában. A békevágy és a szabadságvágy, két hű és igaz múzsa sugallta verseiket. Fellázadt lelkiismeretüknek engedtek írás közben s azoknak a lelkiismeretére fellebbeznek, akik irtóztak a vérontástól s szeretik a szabadságot.”² Másik oldalról azonban az egész vállalkozás értékét megkérdőjelezi az eljárás, ami Faludy minden fordításával kapcsolatban felbukkan: a fordítói folyamat

irodalmi hitelességének deficitje. A válogatásról megjelent kritika kortünetként értékeli, hogy bátor és okos tanulmányok helyett a fiatal költők antológiaiak összeállításába menekülnek, ahol a felelősségvállalás jobban eloszlik és saját világlátásuk szolgálatába állíthatják pályatársaik műveit.

A fordításokat „szép parafrázis, ügyes átírás, derék hamisítvány” jelzőkkel illeti. A fent idézett bevezető kapcsán is felmerül a kifogás, hogy „az irodalmat egy baloldali színezetű demokrácia függvényének tekinti. [...] Furcsa paradoxona ennek a gondolkodásnak, hogy vallja a teljes szabadságot, de szabadságnak csak azt ismeri el, ami elveivel egyezik, s minden olyan megnyilatkozás, ami elveivel ellentétben áll, szemében megálázkodás, áruulás, uszítás.”³

Bár Faludy több helyen is következetesen átköltőnek vallja magát, a gyanútlan, felkészületlen olvasót könnyen félrevezethetik a tolla alól kikerülő írások. Aki átsiklik eme részlet fölött, könnyen hiheti, hogy eredeti gondolatokkal, pontos fordításokkal találkozik. Ezt az agresszív, narcisztikus törekvést, amelyben minden költőt a saját képére formálva tesz közzé, nehezen mentheti a szabadságeszményért folytatott harc nemes szándéka. Esztétikai értéként itt magának az átköltésnek a gesztusa merülhet még fel, amelynek frappáns megoldásait szinte kivétel nélkül minden bíráló elismeri. A személyiség ambivalenciája az egyszerre megjelenő magamutogató, fitogtató törekvés az eredeti művek másításában, és a mások neve mögé bújó szemérmes, félénk tartózkodásban ütközik ki.

Ami akkoriban jó ötletnek tűnt, mármint, hogy saját gondolatait Villonként, Heineként adja elő, később visszájára fordult, és költészetének egyik válságos időszakát eredményezte: úgy érezte, Faludy György bármit is tesz, ír, mond, Villon mindig elé áll, sőt amikor már szívesen kiállt volna a fénybe Faludyként, nem látszott a nagy francia elődtől. Tény, hogy a korabeli kritika első, saját néven közölt verseskötetéről, az 1938-as *A pompeji strázsnáról* is elmondja, hogy markáns folytatása az állvilloni hangnak. Fő jegyeiben a klasszikus műveltséget, a régmúltat mint biztosságos, a napi gondok elől menedéket nyújtó óvóhelyet jeleníti meg: például a címadó versben is. Ebben a kötetben jellemzően túlírt, a sűrítés képességének hiányát felmutató szövegek találhatók. Ezt felismerve tért át Faludy a későbbiekben a szonettformára, amely reflektáltan hozzásegítette a koncentráltabb szövegalkotáshoz. A kötet záró szerzeménye, amely aztán később minden versgyűjteményében a nyitó pozíciót kapta meg, az életmű egyik legerősebb darabja, a *Michelangelo utolsó imája*, már a balladától elmozdulva, szonettformába öntve reprezentálja és vezeti be a későbbi versformát.

Mindemellett a Pompeji név evokálása egy letűnt nagyváros képét jeleníti meg, amely nyüzsgő kereskedelmével, virágzó kultúrájával az emberi

mihelyt a valósághoz közeledik. Az ilyen vers sem költészetté emelt valóság, sem az élet igazság-ereje révén nem igazolja a költőt.

*A munkások harmadnap néma csendben
száznegyolc halottal őt is eltemették.
És harmadnap megint a gyárba mentek
és aztán mindjárt, mindjárt elfeledték.*

39

A valóságot nem oldotta fel a költészeti erő és a valóság az, hogy a munkások nem felejtik el ilyen könnyen az értük elesetteket.⁷⁷ A Faludy által itt kikevert nyelv, Villon nyelve, eluralkodik a szöveg felett. A szerző nem tud kilépni hatása alól, és ezzel elvész a pluralitás lehetősége, hogy sokhangú, változatos lírát hozzon létre. Viszont ebben a gesztusban alkotja meg a rá jellemző irályt, amely megkülönbözteti kortársaitól, de továbbra is feloldhatatlan egységbe kényszeríti az általa megköltött Villonnal, Heinével. Ebből az aspektusból nézve viszont egyik is írhatta volna a másik verseit és fordítva. Az első látásra nagyszerű nyelvi lelemény a fordításoknál előnyt, míg ebben az esetben – az önálló hang hallatásának elfedésével – korlátozó tényezőt jelent. A lehetőségek változatosságának expanziója helyett egy beszűkülő rendszerbe szorítja a lírát. Ha viszont ez a hang Faludy hangja, ehhez felesleges volt más neveket választani, hacsak a cenzúra megtévesztésére irányuló szándékot nem tekintjük releváns érvnek. Rövidesen baloldalisága és zsidó származása miatt az országot elhagyni kényszerült, 1938-ban.

Első emigrációjában nézett szembe azzal az egzisztenciális válsággal, ami egy új identitás megalkotásának kísérletében mutatkozott meg, miután maga mögött hagyta egész addigi életét. A keleti kultúra volt a katalizátora ennek a folyamatnak, ekkor figyelhető meg az a metamorfózis, amelyben a lírai beszélő az identifikáció során újratehermetizálja magát. Önfeledt felszabadultság, érzelmi kiteljesedés a szerelemben, a múlt és a jövő leomlása, az új szubjektum számára a jelenben mutatkozik meg a mindenség, amint az *itt* és *most* egyszerre végtelenné tágul. A keleti világ impressziói artikulálódnak plasztikus képekben a *Kasba*⁸ című versben, ahol a keleti *áradat* perszonalifikációja a régi szubjektum totális dekonstrukcióját hajtja vége. A test médiummá, üres lappá válik, így az új én konstitúciója explicit dominanciára tesz szert.

*– Hazád rom, nőd hervadó locska,
munkád hitványság, életed gyötör:
jöjj és merülj e mély síkátorokba,
hol kéj az élet s a halál gyönyör.*

– *Nincs rend s törvény e nyüzsgő ázalagban,
hazád felől nem ér be hír, se szó,
pusztulj el, halj meg s kelj fel száz alakban:
van vénen is reinkarnáció.*

40

– *A mór fürdőben vetkezd le a múltat,
köpj a morálra (hitvány szóbeszéd!)
nevedet dobd el (régesrég meguntad!)
s ejtsd rá az emlék gyűrött szőttesét.*

[...]

– *Légy csempész, tolvaj, kerítő, halárus,
szeress fiút, lányt – hidd meg, egyremegy –,
rabolj vagy gyilkolj s karold át halálos
ölelkezéssel ezt a várhegyet.*

Érdekes szembeállítani a referenciális életrajzi vonatkozások vetületében a későbbi kötetekből kimaradt, első feleségéhez írt *Feleség*⁹ című versben tapasztalható rideg, kissé távolságtartó magatartást a Marokkóban megismert Amárhoz szóló soraival.¹⁰ Feleségét *mindentudó lakótárs, néma titkár* jelzős szerkezeteken keresztül vezeti a szövegben az olvasó elé, míg szeretőjét az *Ének Amár szépségéről*¹¹ soraiban az őt körülvevő mindenség legapróbb momentumaiban is alkotóelemként, szerves részként mutatja. Ezekben a folyamatokban megkezdí annak a kulturálisan domináns imperatívusznak a dekonstrukcióját is, amely a szexualitást a szexuális tárgy választása felől határozza meg. Esetében a biszexualitás nem egyszerűen identitás, amely integrálja a heteroszexuális és homoszexuális orientációt, hanem olyan pozíció konstruálása, amelyből az állandósult társadalmi normák kritikáját hajtja végre. Foucault szerint a homoszexualitás konstans jelenléte a történelemben nem azonosítható a 19. századi homoszexualitással. A modern kori homoszexuális már önálló személyiség, saját neméhez vonzódásában van múltja, van jelleme, egész személyiségének konstrukciójában cselekedetei mögött látenesen meghúzódó vezérelvként jelenik meg nemi hovatartozásának kiemelt fontossága. Szexualitása egy lényegű vele, különösen azt követően, hogy az orvosi, pszichológiai megközelítésben érzékenységét megkülönböztető attribútumaként kezelték, és a nőiesség és férfiasság különös elegyét implikálták vele kapcsolatban.¹² Szexualitásában Faludy egyaránt vonzódott férfiakkhoz és nőkhöz, ám szövegeiben a partner szubjektumát feltölti az egyszerű testiségben kimerülő szépségen túli, erkölcsi tartalmakból táplálkozó szépséggel is.

A második világháborút követő hazatérése után az árnyékból, a háttérből ki-kipillantó átköltő karakterét sokkal gyakorlatiasabb szerepre cselelt. Az ideológiai meggyőződéseken túl, az elvek vezérelte elméleti

tevékenység kereteit jócskán túllépve Faludy részt vett a Károlyi-kertben felállított Prohászka-szobor ledöntésében. Párizsi emigrációjában keresett és talált kapcsolatot Károlyi Mihállal, a volt köztársasági elnökkel, viszonyuk állandó jelenléttel bír Faludy mind lírai, mind prózai munkáiban.

A szobordöntés gesztusértékű: markáns felvállalása a lázadó szerepének, aki már nem csupán a szavak erejével keres megoldást az őt és érdeklődésének holdudvarába tartozókat foglalkoztató problémákra: a tettelegességtől sem riad vissza. Előzményként Károlyi Mihály emlékezéseiben találjuk meg a szobor ledöntéséhez vezető tettek motivációit. 1946-ban hazatérve emigrációjából, a volt köztársasági elnök a Károlyi-kertben meglátta a vallási előljáró szobrát: „Ez hidegzuhanyként ért. Prohászka püspök a fehérterror egyházi támogatója és a szocialisták egyik leghevesebb ellensége volt. [...] – Ennek pedig el kell tűnnie innen, ha azt akarják, hogy ebben a házban éljek – jelentettem ki, hátat fordítva a szobornak.”¹³ A lábjegyzeteknél még ez a kiegészítés szerepel: „Két évvel később Katust egy éjszaka a telefon csengése riasztotta fel. Egy hang csak ennyit mondott: – Épp most döntöttük le a püspököt, már rég meg kellett volna tenni.”¹⁴ Faludy másként rekonstruálja a körülményeket, ő úgy emlékezik, hogy maga Károlyi kérte meg erre a cselekedetre.¹⁵ Kapcsolata Károlyi Mihállal meghatározó volt közéleti szerepvállalásában a negyvenes évek végén, illetve a kommunista eszméből történő kiábrándulása utáni időkben.

Faludy későbbi írásaiban finomhangolást végzett, amellyel hazatérését követően a politikai életben, illetve a *Népszava* újságírójaként vállalt szerepét kívánta tudatosan módosítani. Így próbálta megalkotni az ideológiáktól mentes, független, szabad költő archetípusát. A következő példában jól megfigyelhető, hogy az átélt múlt újraalkotási folyamatában az írói omnipotenciával hogyan módosítható egy esemény prezentációjában a főszereplő karaktere úgy, hogy stilizáltan, emberi bátorságában felfelé pozicionáltan jelenjék meg. Ehhez elegendő néhány részletinformáció kihagyása, és más összefüggésbe helyezése. Különkülön részleteiben realitásként kezelhető a két történet, de kontextusban, egymás mellé helyezve teljesen más kép alakul ki. Péter Gábor az Államvédelmi Hivatal vezetőjeként élet és halál ura volt, a letartóztatottak joggal rettegték nevét. Faludy így emlékszik vissza az Andrássy út 60. alatti találkozásukra: „Fölvittek a Péter Gáborhoz [...] előtte egy dosszié feküdt a nevemmel, [...] miután engem is tegezett, természetesen visszategeztem és megkérdeztem, hogy olvastad-e.”¹⁶ A főszereplőt egy konstitúciós aktusban a bátorság attribútumával ruházza fel, amikor kihallgatási szituációban letegezni Péter Gábort. Az olvasói elvárásban az ilyen szituációban fellépő félelem lenne a hagyományosan megjelenő reakció. A főhős részéről viszont

ennek éppen ellenkezőjének sugalmazásával emberi értékek mentén képződő presztízse megemelkedik. Az elhallgatott adatok azonban már más megvilágításba helyezik ezt a bátorságot. Tulajdonképpen Faludy legendateremtő képességének esszenciáját találjuk itt. Azt ugyanis nem említi, hogy 42 nem ekkor találkozott az ÁVH vezetőjével először, és a korábbi találkozásnál Péter Gábor reggelire invitálta Faludyt. Az eset Prohászka Ottokár szobrának ledöntése kapcsán történt. Miután Faludy és néhány munkás eltávolította a püspök szobrát, letartóztatták őket, és bevitték a rendőrségre. A történeteket egy interjúban így rekonstruálta: „Másnap bevitték a rendőrségre. Kértem a feleségemet, telefonáljon Tildy Zoltán köztársasági elnöknek, szabadítsanak ki. Mire beértem, Péter Gábor már megkapta az értesítést, úgyhogy amikor meglátott, azt mondta: szervusz, gyere velem reggelizni.”¹⁷ Belátható, hogy ennek ismeretében nemhogy a regnáló hatalommal karakteres szembenállást képviselő, hanem sokkal inkább az összekötetései révén a szabályok, és azok áthágása következtében fellépő felelősség alól kibújó karakter jön létre.

Később az általa megalkotott hős-ellenálló én-konstrukció képviselte értékrendbe nehezen illeszthető versrészleteket ignorálta, átdolgozta, így újraalkotta korai műveinek egyes részeit. Egyik kedvelt, és ismert verséből, az *Óda a magyar nyelvhez*¹⁸ címűből kikerült Károlyi Mihály neve, és helyére Rákóczi került az 1980-as Püski-kiadásban. A rendszerváltás közeledtével, a nyolcvanas évek végén, a magyar történelem második világháború utáni korszakáról való közbeszédben egyre erősebb igény mutatkozott a tisztánlátás megteremtésére. Ennek a törekvésnek részeként az *Élet és Irodalom* hasábjain induló polémia is Faludy György és saját, illetve kortársainak szerepéről alkotott képének szembesítéséről szólt. „Elégedettséggel tölt el bennünket, hogy az utóbbi időben a közelmúlt tabuként kezelt kérdéseiről nyíltan lehet beszélni, hogy az orvoslás reményében megnyitattak gyógyulatlan sebek.”¹⁹ A nyolcvanas években számozott kiadásban terjedt Faludy önéletrírásának számos példánya. A könyv még élő és emlékező szereplőinek vagy családtagjaik részéről várható volt a reakció. Ennek bekövetkeztekor nyílt levélben az *ÉS* lapjain Mihályi Gábor számos váddal, köztük rágalommal illeti Faludyt, és fejére olvassa verseiben, cikkeiben elkövetett ideológiai tévedéseit, a kommunista rezsimit kiszolgáló írásait. „Csak akkor háborodtam fel, amikor életrírásának ez a tiszta lelkű bölcsé feláll az erkölcsi piedesztálra és onnan ítélkezik elevenek, de még inkább holtak felett, akik már nem tudnak védekezni.”²⁰ Érdemes megvizsgálni, hogy mennyiben reálisak Mihályi Gábor felvetései, hisz tény, hogy a baloldali ideológiához köthető vonzalom, érdeklődés felbukkan már az 1938-as *A Pompeji strázsán* kötetben is. Ezeket az említéseket későbbi összegyűjtött verseit tartalmazó kötetekből mind kigyomlálta.

*Az Éva Scherff nem főzött puncsot néki,
s cigarettáit nem gyűjtotta meg,
s fűtyült Zolára és fűtyült Leninre,
s nem érdekelte, Marxról mit beszél...²¹*

Az idézett rész negyvenkét évvel később így szól:

*Az Éva Scherff nem szívott, csak méregdrága
angol cigarettákat és meg se hallotta, hogy F. Gy. verseket liheg,
fűtyült Einsteinre, Mannra és Zolára...²²*

Láthatóan Marx és Lenin *persona non grata* lett, és a kései én-konstrukcióba nem illett a szerelmi hevületben róluk áradozó beszélőhöz való kötődésük. A múlt újraalkotásának első mozzanatai ezek a lírában, amelyek a kommunista eszméből kiábrándult, azzal mereven szembehelyezkedő szubjektum megalkotásának szerves részeként értékelhetők. Faludy védekező érvrendszerének fundamentuma az, hogy a kommunista ideológiával átítatott verseket nyomás hatására, félelmében a letartóztatástól írta.²³ Azonban a fenti írások még a harmincas évek második és a negyvenes évek első felében keletkeztek. Ez a védekezés így nehezen terjeszthető ki az első emigráció idején, 1940. júliusában, Casablancában írt *Óceánum mellett* című versének soraira:

*Nagy szocializmus,
kinek éltem izmos
tenyerére tettem,
kiben több a hűség,
mint a keserűség:
te vigyázz felettem.²⁴*

Ugyanez érvényes az 1943-ban, Indianapolisban jegyzett *Mississippi mellett* című költeményében az ítélni hívott „Vladimir Uljanovra” is:

*Rengesd és dönts e földi boltokat,
s ítélj megint élőt és holtakat,
Vladimir Uljanov!²⁵*

A fenti idézetek a vitatott kor – 1946–1950 – előtti időkből valók, és érzékeltetik Faludy ideológiai orientáltságát. Tehát a presszúra hatására, az igazi meggyőződés nélkül írt művek expanziója nem érhet el idáig. A citátumok, valamint barátsága a baloldali emigráns értelmiséggel, Károlyi Mihállyal,

Németh Andorral, Ignótus Pállal, Havas Endrével stb., illetve 1947-ben a Prohászka-szobor ledöntésében játszott aktív szerepe tulajdonképpen alá támasztja meggyőződéses beállítottságát. A kiábrándulás, ami később bekövetkezett nála is, mindenképpen feltételezi az *a priori* hit meglé-
44 tét. Egyik példaképe, Károlyi Mihály is, akinek személyiségét több versben, novellában megörököltette, csupán 1949 közepén mondott le párizsi nagyköveti posztjáról, addigi működésével – akárcsak Faludy – ha sok esetben csupán hallgatásával is, de biztosította egy épp kiépülő diktatúra legitimitását. Miután Faludy hazaérkezett első emigrációjából, 1946 elején, „aktívan politizált a szociáldemokrata pártban. Párttagként vidéken tartott előadásokat, politikusokkal levelezett.”²⁶ A megtagadott írások között számos olyan is lehetett, amelyet valóban személyes okokból, félelemből, a párt-funkcionáriusok előtt önnön igazolására készíthetett.

Az *Élet és Irodalomban* Faludy egyetlen pontban ismeri el jogosnak Mihályi kritikáját, mégpedig a Rajk-per idején írt *Nyolc szörnyeteg*²⁷ című verse miatt. A helyzet élét tompítani szándékozik az akkor már működő belső terror nyomásának megidézésével, bár megadóan belátja az ellene szólók igazát: „Az sem szolgál mentségemre, hogy legközelebbi hozzátartozóm a maga naiv módján így biztatott: »írj verset Rajkék ellen, Gyurka, hogy az akasztófától megszabadítsd magadat.« A vers miatt mélységes szégyent érzek azóta is, és a legkevésbé ment, hogy a szégyent már akkor éreztem, amikor megírtam.”²⁸

A *Népszavában* megjelent írásaiban a (vulgár)marxista frázisok helyenként mulatságosnak hatnak.²⁹ A Rákosi Mátyás *Építjük a nép országát* című könyvéről írt ismertetője vaskosan teleírt kommunista terminológiával, miközben felmerül a kérdés, hogy egy írástudó, humanista műveltségű ember ilyen mértékű kollaborációja mennyire gyökerezhet a realitásban.³⁰ Mentséget találni magának a szerzőnek sem sikerült, pláne, ha figyelembe vesszük, hogy az a legitimitás, amit ezekből a szövegekből a rendszer nyert, már egy sokkal komolyabb regiszterben mutatja fel az erkölcsi megalapozottság hiányát, amivel Faludynak szembe kell néznie. Ebből az aspektusból érthető az írásaiban megidézettek felháborodása, amikor Faludy ítéletet mond a kor szereplőiről. A személyes múltjának átalakítása, sötét vetületeinek elfedése élete utolsó éveiben is foglalkoztatta. „A legjellemzőbb az 1949–1950-ben a *Népszavában* megjelentetett négy olyan vers, mely nyílt kiállítás a Rákosi-rendszer mellett – melyek létét a későbbiekben következetesen megtagadta. Hozzánk írt 2003-as levelében kifejezetten kérte, hogy ekkor írt »legrosszabb« és a szerkesztők miatti »seggyalást« tartalmazó műveinek halála utáni publikálásától tekintsünk el.”³¹ Az önkritika bár meglévő, de mérsékelt jelenléte kölcsönöz hamis felhangokat egy-egy írásának. Nincs védhető szegmense az erkölcsi alapok jogosságát hangoztató érvelésnek, amikor az eddigiek ismeretében ezek a sorok jelennek meg *Összegyűjtött versei* közt:

Barátomnak és kollégámnak,
mikor Kossuth-díjjal tüntették ki

*Én nem kapok ilyen kitüntetést,
minőt ma gomblyukadba tűznek.
Azért nem kapok, amit írok.
Azért kapod, amit nem írsz meg.*³²

45

Az elhallgatás számos esetben fordulhat az író ellen, ugyanúgy, mint az iménti vers címzettje és – kimondhatjuk – szerzője ellen is. A példák tovább sorolhatók, ám különösen akkor problémás a jelenség megítélése, amikor egy-egy írás leválasztva az előzetes ismeretekről már egy olyan attitűddel lép fel, amelyben kivetnivaló nem lenne. Ilyen például az *Egy helytartóhoz 25 év után* c. vers, amely bár kimondatlanul, de kontextusba helyezve megállapíthatóan Kádár Jánoshoz szól:

*Tiéd a jelen. Agyoncenzúrázott
múltaddal mint vagy? Olykor, esti csendben
hallod-e újra, ahogy Rajk barátod
nyakcsigolyája reccsen?*³³

Ugyanis annak a nyakcsigolyának a reccsenésében, minden jó szándéka ellenére, Faludy is benne van a *Nyolc szörnyeteg* című verse után. Ezen nem változtat az öncenzúra sem, amellyel kihajította ilyen verseit az életműből. Nem lehet minden szöveg mellé magyarázót állítani, aki ismerteti az egyik és másik textus mögötti szerzői intenciókat. A szöveg önmaga áll ki önmagáért. Ebben a kiállásban veszít Faludy, magyarázkodni pedig nehéz ebben a pozícióban. Különösen akkor sajnálatos a szélesebb történelmi környezetbe helyezett mondatok esete, amikor a későbbi, 1981-es megnyilatkozások külföldről artikulált kritikái hangvétele már olyan ügy mellett szól, amelynek diadalra juttatása egy egész nép sorsát emelhetne jobb helyzetbe. Fontos azonban itt megjegyeznünk, hogy ez a deficit a politikai tartalmú, társadalmi, közéleti szerepvállalásokkal rokonítható megnyilvánulások területén jelentkezik, míg az ideológiáktól mentes területek stabilitása szignifikáns.

Második emigrációjában megkezdte, és később is jelentős energiát fordított arra, hogy a kommunista ideológia által átítatott verseit ignorálja az életműben. Az 1948–49-ben írt verseit megtagadta, kötetéből kihagyta és emlékirásaiban is futó, pár soros utalásokat tesz az e korban játszott szerepére: „Igyekeztem az adott körülmények közt tisztességesen, vagy legalább nem becstelenül viselkedni. Mégis: írásban, cikkeimben nemegyszer

hazudtam, vagy legalább kerültem az igazságot.”³⁴ Viszonylag rövid reflexiókban gyakorol önkritikát, és önmagával szembeni engedékenysége, elnézése jóval rugalmasabb, mint amit kortársaival szemben gyakorol.

Faludy én-konstrukciói izgalmas területet nyújtanak a to-
46 vábői vizsgálódásokhoz. Írásai kapcsán okkal merül fel számos egyéb kérdés között az, amelyik az életmű eleveenségének, közönségközeli helyzetének fenntarthatóságát firtatta. Emigrációs és magyarság-versei sorra jelennek meg azokon az internetes fórumokon, amelyeken tapasztalataikat teszik közzé a jelenleg országhatáraink kívül élő honfitársaink, így tartva egymásban a lelket, küzdve a honvágygal. Korunk válságának embere érdeklődve fordul ehhez az irodalomhoz, miközben új életet, új helyet keres magának a gazdasági, ideológiai zűrzavarban.

¹ IGNOTUS Pál, *Fiaim, csak zümmögjete!*, *Szép Szó*, 1938/július, 417.

² *Európai költők antológiája*, szerk. FALUDY György, Cserépfalvi, Budapest, 1938.

³ SZEGEDI Gergely, *Amikor irodalmi nagyságok mögé menekül az írói bátorság...*, *Katholikus Szemle*, 1938/szeptember, 551-553.

⁴ FALUDY György, *A pompeji strázsán*, Officina, Budapest, 1938.

⁵ TAMÁS Aladár, *A Pompeji strázsán*, *Új Hang*, 1938/10, 112.

⁶ FALUDY György, *Ballada Faludy György szerelméről*, = F. Gy., *A pompeji strázsán*, 13.

⁷ TAMÁS Aladár, *i. m.*, 112-113.

⁸ FALUDY György: *Kasba*, = F. Gy., *Versek*, Budapest, Magyar Világ, 1995, 206.

⁹ FALUDY György, *Feleség*, = F. Gy., *Őszi harmat után*, Officina, Budapest, 1947, 23.

¹⁰ FALUDY György, *Pokolbéli víg napjaim*, Magvető, Budapest, 1989, 105.

¹¹ FALUDY György, *Ének Amár szépségéről*, = F. Gy., *Őszi harmat után*, 48-50.

¹² MICHEL FOUCAULT, *A szexualitás története. A tudás akarása*, ford. ÁDÁM Péter, Atlantisz, Budapest, 1996, 46.

¹³ KÁROLYI Mihály, *Hit, illúziók nélkül*, Európa, Budapest, 1982, 344.

¹⁴ KÁROLYI, *i. m.*, 430.

¹⁵ „Azt, hogy zsidó vagyok, mindenki tudja. De miért kellene mindig erről írnom?” Faludy György költővel beszélget DÉSI János, *Szombat*, 1999/2, 12-14.

¹⁶ *Faludy György, költő*, magyar dokumentumfilm, Rendező: BÖSZÖRMÉNYI Géza és GYARMATI Lívია, 1988.

¹⁷ „Azt, hogy zsidó vagyok, mindenki tudja. De miért kellene mindig erről írnom?”, 12-14.

¹⁸ FALUDY György, *A magyar nyelvhez*, = F. Gy., *Őszi harmat után*, 7.

¹⁹ BATA Imre, az ÉS főszerkesztőjének levele Faludy Györgyhez, melyben válasz-lehetőséget biztosít Faludy számára, a hozzá intézett nyílt levél miatt, *Élet és Irodalom*, 1988/43, 5.

²⁰ MIHÁLYI Gábor, *Az írástudók becsülete. Nyílt levél Faludy Györgyhez*, *Élet és Irodalom*, 1988/43, 5-6.

²¹ FALUDY György, *Ballada Faludy György szerelméről*, = F. Gy., *A pompeji strázsán*, 14.

²² FALUDY György, *Ballada F. Gy. egyetlen szerelméről*, = F. Gy., *Összegyűjtött versei*, Püski, New York, 1980, 11.

²³ FALUDY György, *Válasz Mihályi Gábornak*, *Élet és Irodalom*, 1988/47, 3.

²⁴ FALUDY György, *Óceánium mellett*, = F. Gy., *Őszi harmat után*, 36.

²⁵ FALUDY György, *Mississippi mellett*, = F. Gy., *Őszi harmat után*, 85.

²⁶ CSISZÁR Gábor, *Előszó* = FALUDY György, *Elfeledett versek*, szerk. CSISZÁR Gábor, Alexandra, Pécs, 2010, 7.

²⁷ FALUDY György, *Nyolc szörnyeteg*, *Népszava*, 1949/223, (szeptember 25.)

²⁸ FALUDY György, *Válasz Mihályi Gábornak*, *i. m.*

²⁹ „Elvhűség, szilárdság, forradalmi elv és forradalmi gyakorlat összekapcsolása, ez erkölcsi álláspont és a magánélet tökéletes harmóniája: ez Petőfi – és ez a mi kommunista példaképünk. Nem csak a

költőt, a forradalmárt szerettük benne, hanem az embert is. És nem kevésbé. Hiszen, ha itt élne, Petőfi az első pillanatban itthon érezné magát a mai Magyarországon, semmitől nem idegenkedne, mindenben velünk örülne. Mert ezt a társadalmat olyan kommunista embereknek építjük, akikhez Petőfi ideálja a megtevéstésig hasonlít.” FALUDY György, *Petőfi harcos realizmusa*, *Népszava*, 1949. július 31, 7.

³⁰ „Ez a mindenre kiterjedő figyelem ébreszti – az előbb elmondottakkal együtt – minden hallgatójában azt az érzést, hogy Rákosi egyenest hozzá szól; ez ébreszti azt a személyes kapcsolatot a dolgozók és a dolgozók vezére közt, amely a szocializmus építésével közös munkába népünket egygyéforrasztja és felsorakoztatja a Magyar Dolgozók Pártja vezetete Népfront lobogója alá.” FALUDY György, *Építjük a nép országát. Rákosi Mátyás új könyve*, *Népszava*, 1949. május 15.

³¹ CSISZÁR Gábor, *Előszó*, i. m., 13.

³² FALUDY György, *Noteszlapok*, = F. Gy., *Összegyűjtött versei*, 490.

³³ FALUDY György, *Egy helytartóhoz 25 év után*, = F. Gy., *Verseik*, 659.

³⁴ FALUDY György, *Pokolbéli víg napjaim*, 301.

47

Új Forrás 2015/2 – Balogh Ákos:
Én-konstrukciók válsága Faludy
György írásában

